

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2.50 „
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Za „Učiteljski konvikt“

smo doposlali vsem šolskim vodstvom položnice, da pobere letnino (à 2 K) za leto 1910. Če kdo ni prejel položnice, naj to naznani na naslov:

„Učiteljski konvikt“ v Ljubljani.

Hlapec Jernej in njegova pravica.

Govoril poslanec tov. E. Gangl v proračunski razpravi kranjskega deželnega zbora dne 31. januarja t. l.

Visoka zbornica! Slovenski pisatelj Ivan Cankar je napisal povest „Hlapec Jernej in njegova pravica“. Imamo torej svojega hlapca Jerneja in njegovo pravico v slovenski literaturi, pa imamo hlapca Jerneja in njegovo pravico tudi v našem socialnem življenju. (Posl. dr. Krek: „Dobro!“) Prvega hlapca in njegovo pravico reprezentuje naše učiteljstvo, drugega hlapca Jerneja in njegovo pravico reprezentuje idrijsko delavstvo, in teh dveh hlapcev Jernejev se usojam spominjati sedaj, ko imamo pred seboj poročilo finančnega odseka o proračunu deželnega zaklada.

Prvo vprašanje, vprašanje slovenskega učiteljstva in vprašanje slovenskega šolstva sploh, je tisto, ki globoko seza v deželne finance in jih tudi obremenjuje z visokimi zneski. Drugo vprašanje, ki se tiče delavstva idrijskega in idrijskega mesta sploh, je pa tisto vprašanje, ki ne odgovarja nazorom čestitega gospoda poročevalca dr. Kreka, ko je zjutraj dejal, da so samo naša mesta tista, ki črpajo iz deželnega zaklada. Ravno Idrija, drugo mesto v deželi Kranjski, je tisto mesto, ki — kakor sem že večkrat imel priliko poudarjati v tej visoki zbor-

nici — prinaša leto za letom deželi toliko in toliko tisočakov dohodkov, obratno pa od dežele ne dobiva ničesar. Deželna doklada idrijskega mesta znaša vsako leto 48.000 K, nasprotno pa ni idrijsko mesto dobilo od dežele še nobene podpore. Toda o tem pozneje.

Sedaj prihaja prvi hlapec Jernej in njegova pravica na vrsto. — XXI. seja deželnega zbora kranjskega z dne 24. t. m. je bila naravnost zgodovinskega pomena. Ko je bila končana debata o normalno-šolskem zakladu, me je zunaj vprašal čestiti gospod tovariš prof. Jare, zakaj nisem tudi jaz govoril pri dotični razpravi, češ, da je on to pričakoval. Odgovoril sem mu: Zategadelj ne, ker nočem zopet jaz postati vzrok, da ne bi se v tej zbornici moglo rešiti vprašanje o regulaciji učiteljskih plač. Dejal sem, da sem slišal iz vrst večine te visoke zbornice, da zaradi tega ni večina pripravljena izvesti regulacije učiteljskih plač, ker sem se v zadnjem deželnozbornem zasedanju usojal jaz staviti dotični nujni predlog. (Medklci na levi.) Jaz lahko dotične gospode poslance imenujem, ako ne verjamete mojim besedam. Torej, da se izognem vsakemu očitaniu, konstatiram samo, da sem smatral za potrebno in kot veliko bolje za stvar samo, če molčim. No, sedaj, ko je regulacija učiteljskih plač končana, nimam več te bojzani, da bi bile moje besede vzrok, da se prepreči „regulacija“, ki je že končana, in moje besede tudi ne morejo biti vzrok, da se v prihodnosti ne izvrši regulacija učiteljskih plač, in sicer zaradi tega ne, ker je učiteljstvo dobilo obljubo od poslancev S. L. S., da se v bodočnosti to zgodi. Koliko so vredne take obljube tega ne vem. (Medklci na levi. — Poslanec dr. Lampe: „Nič!“)

Tako je gospod tovariš dr. Krek ob novem letu nekemu učitelju čestital in mu kot

najboljše voščilo obljubil, da se v prihodnjem zasedanju izvrši regulacija učiteljskih plač. Ali kakor kaže izid XXI. seje deželnega zbora kranjskega z dne 24. t. m., se to ni zgodilo. Tako sem nadalje v prijetnem položaju, da morem danes samo konstatirati, da je tudi gospod poslanec dr. Lampe dvakrat obljubil neki gospodični učiteljici v postojnskem okraju, ki je z njim v bližnjem sorodstvu, da se učiteljske plače izboljšajo. (Poslanec dr. Lampe: „Kdo je ta gospodična?“) To je gospodična Pavla Lampetova. (Poslanec dr. Lampe: „A, moja sestra!“) Gospoda, dobili smo torej obljubo, da se to zgodi pred 24. dnevom tega meseca, in prijatelj tov. Ravnikar mi je celo po 24. dnevom tega meseca in celo še danes slovesno obljubil, da se regulacija učiteljskih plač gotovo izvrši. Jaz torej imam zavest, da ne morejo današnje moje besede škodovati tej regulaciji, ki pride šele v prihodnosti na vrsto, in to zategadelj ne, ker sem prepričan, da je dana beseda vsakomur sveta. Spominjam v tem oziru samo na besede Stritarjeve: „Beseda dana sveta naj ti bo! Ne oprosti ga več nobena moč, kedor se je enkrat zavezal sam!“ Res, nobena sila ne oprosti od obljube onega, ki se je sam v kaj zavezal!

Gospoda, da se je zadnja regulacija učiteljskih plač izvršila tako, kakor se je, to me, odkritosrečno povedano, ni presenetilo, ampak zabolelo me je pa, s kakšnim ironičnim posmehom so nekateri gosp. S. L. S. spremljali utemeljevanje potrebe te regulacije. In sam načelnik S. L. S., g. dr. Šusteršič, je s svojim visokim smehom kvitiral to ironizacijo učiteljske bede! (Medklci v središču in na levi.) Seveda, lahko je ironizirati bedo tistemu, ki je poln vseh dobrot, ali težko je pri srečanju onemu, ki se je moral prepričati, da pošteno delo ne donša

njemu in njegovi rodovini dovolj kruha. (Posl. Triller: „Tako je!“) In kar je pa še žalostnejše, to je bila izjava g. poslancev prof. Jarca, ki jo je pozneje nekoliko ublažil gospod poročevalca dr. Krek in ki se je glasila: Bodite lepo mirni, ponižni in pohlevni, potem utegnete nekaj dobiti. (Smeh v središču.)

Visoka zbornica! Regulacija učiteljskih plač ni nikakršno politično vprašanje in ni v nobeni zvezi s programom kake politične stranke. Temu vprašanju nasproti ne smemo iskati vzrokov v slabih finančnih razmerah dežele, temveč je ta regulacija zahteva in potreba, ki je utemeljena v slabem materialnem in socialnem položaju učiteljstva, pa naj bo to učiteljstvo pristaš „Narodno-napredne stranke“ ali naj pripada S. L. S. ali kaki drugi stranki, ali pa naj bo nemške narodnosti.

Toda o vsem tem ne govorim dalje, ker sem imel že v jesenskem zasedanju priliko govoriti o tej stvari dovolj obširno. Meni se tudi ne zdi posebno okusno pri vprašanju regulacije učiteljskih plač govoriti o kakih zaslugah. Velika napaka bi bilo to, ako bi se kjerkoli, če bi se bila na primer zadeva uredila v smislu mojega nujnega predloga, ki sem ga stavil v zadnjem zasedanju, izvajalo nasproti moji osebi tako, kakor da bi bil jaz imel za to kakih zaslug. To bi ne bila zasluga absolutno nikogar, ker ima dežela le dolžnost izboljšati učiteljske plače. (Odobranje v središču.) Ako ima dežela učiteljstvo, mora tudi učiteljstvo plačati. Vsakemu delu gre plačilo, zakaj vsako neplačano delo je zavrgljivo in je nemoralno. Plačilo za delo je dolžnost, ni pa zasluga nikogar. Zato se mi tudi čudno zdi, da je neki ljubljanski učitelj, ko se je na neki ljubljanski šoli vršila lokalna učiteljska skupščina, svojemu voditelju predlagal zahvalo za to, kar se je v

LISTEK.

Pisma iz onstran groba.

Piše pokojni Afron Voljniš, priobčuje Florijan Švon.

V.

Moj pozdrav iz dežele ljubezni!

Dolgih trideset dni sem taval po solz dolini. Obiskal sem svoj dom, videl sem svoje, hodeče v žalnih oblekah, a žalibog, da so bili tembolj gluhi za moje besede, čimbolj sem se trudil, da bi jih potolažil.

Koder sem hodil in kjer sem bil, povsod sem se prepričal, da se nihče več ne zmeni zame. Kolikor in kar sem govoril, sem govoril gluhim ušesom. Zaman sem jim pravil, da še živim, da sem med njimi in da naj ne žalujejo za menoj. Moji sorodniki, prijatelji in znanci se niso zmenili zame, niso slišali mojih besedi, in uvidel sem, da se zaman ukvarjam z njimi. Izprevidel sem, da so njih čuti zame otrpnjeni in postajal sem nezadovoljen med njimi. Želel sem si, da poletim kvišku, tja, odkoder mi je sijala jutranja zarja. Zapustil sem kraj, kjer sem preživel svoje trudapolne dni. Saj so bili vsi moji dnevi učiteljevanja napolnjeni le z bridkostjo in s trpljenjem.

Zapuščen od vseh in osamljen, sem zbudil v sebi trdno voljo, da pojdem daleč, daleč proč od tega kraja. In glej! Čimbolj sem želel,

da dosežem daljave, tembolj sem čutil, da se jim bližam. Zagledal sem jasno začrtane obrise v daljavi in kmalu sem spoznal, da se bližam novi deželi. Kam me je nesel moj polet v prvem trenutku, nisem vedel. Zapazil pa sem, da sem se oddaljeval skozi zračne daljave in da je moj polet pospeševala volja, da dosežem onstran meje svetovne dalje. Čudno se mi je videlo to, da sem stal kot prikovan na enem prostoru in vendar sem letel z brzino misli naprej in kvišku, proč od zemlje. Čim višje sem dvigal tembolj se je gubila zemlja in so se gubili ostali svetovi za mene. Neizmerne dalje sem preletel in končno dospel čez svetovne meje, kjer sem bojzljivo in strahoma obstal na pragu nove, rajске dežele. Osupnen od krasote in veličanstva pretakajočega se življenja in valovanja v tej bujno cvetoči, čarobni deželi, sem gledal z odprtimi očmi vanje kakor majhno dete, ako mu hipoma zavrtiš stobarvno, svetlo ploščo pred očmi.

Z učiteljsko ponižnostjo sem hotel oditi iz te dežele briljantov in smaragdov, rubinov in biserov nazaj v dolino trpljenja, nazaj v dolino nestrpne bede. Vonj bujno cvetočih livad me je skoraj omamila, da bi se bil skoraj onesvestil, in akordi nebeškega vseмира, so udarjali v dno moje duše, da bi bil zajokal tako glasno, da bi bila zatemnela zarja, ki je pošiljala svoje žarke daleč, daleč dol do tja, kjer sem taval dolgih trideset dni. Tako osupnjen in zamaknjen sem na pragu stal, sam ne vem,

koliko časa. Kar zagledam pred seboj sivolasega starčka.

„Mir tebi, potnik, ki prihajaš čist iz doline solz v kraje večne ljubavi!“ me nagovori srebrno sivolasi mož, na čigar obličju je sijala milina in dobrosrčnost.

Stresel sem se in hotel sem pasti pred njim na kolena, ali on mi reče: „Ne pripogiblji kolena, ne kloni z glavou, tu je dežela enakopravnosti! V deželi ljubavi ni robstva, in klečeplaztva in ne hinavstva! Vedi, da si prišel kot brat k bratom in ne kakor r. b, ki zaman išče svojega prava. Dežela, ki leži pred tabo, je dežela luči, je dežela svobode!“

Iz velikih, modrih oči je zalesketala ljubav in mu zasijala radost bratstva. Žavil v belo togo, bos in gologlav, mi je prožil svojo desnico v pozdrav.

Noč se nagiblje k zatonu, vaški pastir trobi na pašo, zato Te pozdravlja

Tvoj

Afron.

VI.

Stal sem še vedno molče pred starčkom kakor lipov kip in zrl v deželo bujnih cvetočih lotosov. Nisem vedel, kaj naj odgovorim na njegov pozdrav. Sklonim se, da bi mu poljubil roko. Ali on mi veli: „V deželi, kjer stojiš, ne poznamo poljubovanja rok! Tu ni višjih, niti nižjih slojev. Vsak se pokoruje večnim zakonom. Tu se nihče ne vpraša: „Kaj si, odkod si?“ Tu sem ne sega moč bogastva in

ne moč tirana. Vedi, da je umrl pred tabo milijonar Ratoslav, a on se ni pospel nad zemljo, ostal je v deželi teme, kamor ne prisije žarek ljubavi. Hodi z menoj čez cvetoče planjave v kraj miru in blaženstva! — Šla sva po neizmernih daljah naprej in naprej. —

Nehote sem se spomnil besed Goethejevih: „Jetzt erst erkenn' ich, was der Weise spricht:

Die Geisterwelt ist nicht verschlossen,
dein Sinn ist zu, dein Herz ist tot!
Auf, Schüler, bade unverdrossen
die irdische Brust im Morgenrot!

Da, vi zemljani, ki tavate v temi, zakopani v blesk zlata in minljivega bogastva, odprite svoje srce in dihajte milino duha, ki vam izleči bol in gorje! V zarji jutranjega solca, vse oživljajočega, vse vzdržujočega, ki vlada nad vsem vsemirjem, ki kraljuje v carstvu vesolstva, v tem solcu spoznanja in večne ljubavi iščite svoje utehe.

Ne vi, ki nosite ljubav na jeziku, v sreču pa se vam zviža jad — kača zavisti in maščevalnega sovraštva, boste deležni ljubavi.

Resnične so besede slovenskega pesnika Prešerna:

Mor' biti, da, kdor zdaj vesel prepeva,
v mrtvaškem prtu vam pred koncem dneva
molče trobental bo: „Momento mori!“

Tvoj

Afron.
(Dalje.)